

ÉRETTSÉGI VIZSGA • 2018. október 15.

**MAGYAR NYELV
ÉS IRODALOM**

**EMELT SZINTŰ
ÍRÁSBELI VIZSGA**

**JAVÍTÁSI-ÉRTÉKELÉSI
ÚTMUTATÓ**

EMBERI ERŐFORRÁSOK MINISZTERIUMA

A javítási-értékelési útmutató tartalmi elemeitől eltérő minden jó választ el kell fogadni!
Szövegértési és nyelvi-irodalmi műveltségi feladatsor
Olvassa el figyelmesen Kosztolányi Dezső *Esti Kornél éneke* című alkotását, és válaszoljon a kérdésekre!

Esti Kornél éneke

Indulj dalom,
bátor dalom,
sápadva nézze röptöd,
aki nyomodba köpköd:
a fájdalom.

Az életen, a szinten,
a fénybe kell kerengni,
légy mint a minden,
te semmi.

Ne mondd te ezt se, azt se,
hamist se és igazt se,
ne mondd, mi fáj tenéked,
ne kérj vigaszt se.
Légy mint a fű-fa, élő,
csoda és megcsodáló,
titkát ki-nem-beszélő,
röpülő, meg-nem-álló.

Légy az, ami a bölcs kék
fölhámja, a gyümölcsbéj
remek ruhája, zöld szín
fán, tengeren a fölszín:
mélységek látszata.

No fuss a kerge széllel,
cikázva, szerteszéjjel,
ki és be, nappal-éjjel
s mindent, mi villan és van,
érj el.
Tárgyalj bolond szeszéllyel,
komázz halál-veszéllyel
s kacagd ki azt a buzgót,
kinek a mély kell.

Mit hoz neked a bűvár,
ha fölbukik a habból?
Kezében szomorú sár,
ezt hozza néked abból.
Semmit se lát, ha táncol
fényes vizek varázsa,
lenn nyög, botol a lánctól,
kesztyűje, mint a mázsa,
fontoskodó-komoly fagy
dagadt üvegszemébe.
Minden bűvárnak oly nagy
a képe.

Jaj, mily sekély a mélység
és mily mély a sekélység
és mily tömör a hígság
és mily komor a vígság.
Tudjuk mi rég, mily könnyű
mit mondanak nehéznek
és mily nehéz a könnyű,
mit a medvék lenéznek.
Ó, szent bohóc-üresség,
szíven a hetyke festék,
hogy a sebet nevéssék,
mikor vérző-heges még,
ó, hős, kit a halál-arc
rémétől elföd egy víg
álarc,
ó, jó zene a hörgő
kínokra egy kalandor
csörgő,
mely zsongít, úgy csitít el,
tréfázva mímel
s a jajra csap a legszebb
rímekkel.

A céda életet ferd,
azt, ami vagy te, tettesd,
királyi ösztönöddel
ismersz-e még felettest?
Az únt anyag meredt-rest
súlyát nevetve lökd el
s a béna, megvetett test
bukásait a szellem
tornáival feledtesd.

Hát légy üres te s könnyű,
könnyű, örökre-játszó,
látó, de messze-látszó,
tarkán lobogva száz szó
selymével, mint a zászló,
vagy szappanbuborék fenn,
szelek között, az égben
s élj addig, míg a lélek,
szépség, vagy a szeszélyek,
mert - isten engem - én is,
én is csak addig élek.

Menj mély fölé derengni,
burkolva, játszi színben,
légy mint a semmi,
te minden. (1933)

Forrás: *Kosztolányi Dezső összes versei*. Osiris, 2005. 458-460.

1. Az *Esti Kornél énekét* gyakran értelmezik Kosztolányi ars poeticájaként. Milyen érvekre támaszkodhat ez a megközelítés? Említsen legalább 2 érvet!

Lehetséges válaszelemek:

- a vers felütése: a szöveg a dal retorikus megszólításával indul, így a biztató tónusú felszólítások a dal jellemzőit és hatását írják le
- a felszólítások (pl. *Indulj; légy mint a minden; Ne mondd te; No fuss*) tágabb értelemben a saját költészeteszmény megfogalmazásaként foghatók fel
- a cím azt jelzi, hogy a beszélő (Esti Kornél) alkotó, a szöveg tárgya pedig a költői alkotás
- az ars poetica jelleget erősíti az Esti Kornél novellaciklusra utaló verscím is, ugyanis Kosztolányi *Esti Kornél* címmel megjelentetett prózakötetének bevezetője alteregószerű kapcsolatot vázol fel a kötet szerzője és főszereplője között
- Esti Kornél alakja bizonyos értelemben megfeleltethető a szerző figurájának

Adható 2, 1, 0 pont a válasz minősége és a válaszelemek száma szerint.
Egy érdemi válaszelem 1 pont.

2. Az *Esti Kornél* novellaciklus első fejezete a szereplőként felléptetett szerző és a címszereplő között mutatkozó nézetkülönbségeket is kiemeli. Miben fejezi ki ezt a nézetkülönbséget az alább idézett részlet? Milyen következménnyel jár ennek hangsúlyozása az *Esti Kornél éneke* ars poeticaként történő értelmezésére? Fejtse ki álláspontját 4-5 összefüggő mondatban!

- Igaz – ütött a homlokára künn a folyosón. – Valamit elfelejtettünk. Mi lesz a stílussal?
  - Közösen írjuk.
  - De a mi stílusunk homlokegyenest ellenkezik. Te újabban a nyugalmat, az egyszerűséget kedveled. Klasszikusok a példaképeid. Kevés dísz, kevés szó. Az én stílusom ellenben még mindig nyugtalan, kócos, zsúfolt, cifra, regényes. Javíthatatlan romantikus maradtam. Sok jelző, sok hasonlat. Ezt nem engedem elsikkasztani.
  - Tudod, mit? – nyugtattam meg. – Itt is felezünk. Amit mondasz, fölveszem gyorsírásban. Aztán majd törlök.
  - Milyen kulcs szerint?
  - Tíz hasonlatodból megmarad öt.
  - Száz jelzőből pedig ötven – tette hozzá Kornél. – Helyes.
- A kezembe csapott. Megvolt az alku. A karfára könyökölve nézte, hogy ballagok le a csigalépcsőn.

Forrás: Kosztolányi Dezső: *Esti Kornél*, Első fejezet. Melyben a szerző bemutatja és leleplezi Esti Kornélt, e könyv egyetlen hősét. Szépirodalmi, Bp., 1981, 22.

Lehetséges válaszelemek:

- a részlet a biográfiai szerző két alakmásának (a szerző mint szereplő, illetve Esti Kornél) eltérő írásmódját, stílusát, illetve tágabb értelemben: eltérő irodalomfelfogását hozza szóba
- a stílus kategóriák metaforikus alkalmazása két magatartásmódra utal:
  - o az egyik klasszikus, letisztult / higgadt / szikár elbeszélésmód
  - o a másik a romantika szeszélyes bőbeszédűségére utal, egyfajta törvénné emelt szabálytalanságot jelöl
- a vers beszédmódja a kötetbeli alteregók közül határozottan (a részletbeli) Esti Kornél letisztult / szikár stílusához áll közelebb
- ez úgy is interpretálható, hogy ebben a költeményben az említett két szólam helyett csak az egyik hallható

- ha innen közelítve olvassuk a verset, arra a belátásra juthatunk, hogy ez az ars poetica – meglehetősen szokatlan módon – mintegy felhívja a figyelmet arra, hogy a szerzőnek csupán *egyik* ars poeticáját olvassuk, amely nem értelmezhető a szerző egyetlen, kizárólagosan érvényes költői programjaként
- a végérvényes igazságoktól elzárkózó Kosztolányi-féle művészi szemléletmód ebben az esetben is hű maradt önmagához: jelzi egy másik, alternatív, ugyancsak érvényes és saját ars poetica létét

Adható 4, 3, 2, 1, 0 pont.

A feladatban feltett kérdéseknek megfelelően

- a szereplőként felléptetett szerző és a címszereplő között mutatkozó nézetkülönbségekre adott minden érdemi válaszelem 1 pont.
- az *Esti Kornél éneke* ars poeticaként történő értelmezésére adott minden érdemi válaszelem 1 pont.

3. Babits Mihály a Nyugat Könyvről könyvre rovatában rövid kritikát jelentetett meg az *Esti Kornél*ről, amelyhez a következő számban további megjegyzéseket fűzött, többek között az alábbi lábjegyzetet:

E cikk már kiszedve s nyomás előtt állott, mikor *Esti Kornél éneke* a Pesti Naplóban megjelent. Sajnálom, hogy Kosztolányi szintén félreértette multkori írásomat; de örülök, hogy Ars Poeticáját maga is olyannak látja, amilyennek én jellemeztem, s versével mindenben igazat ad kritikámnak. Kár, hogy ő nem olyan türelmes a magától eltérő Ars Poéticák iránt, mint én vagyok az övével: ő harcra száll a mélység és tartalom ellen. «Mit hoz neked a bűvár» – kérdi, – «ha fölmerül a habból? Kezébe szomorú sár, ezt hozza néked abból». Kosztolányi téved. A bűvár nem sarat szokott fölhozni kezében, – hanem gyöngyöt és elsüllyedt kincseket.

Forrás: <http://epa.oszk.hu/00000/00022/nyugat.htm>

a) Milyen szerepet tulajdonít Babits a saját kritikájának az *Esti Kornél éneke* megszületésében?

- a részlet tanúsága szerint úgy véli, hogy Kosztolányi megsértődött a kritikán, s a verset – legalábbis részben – mintegy arra adott válaszként írta / a kritikából úgy tűnik, Kosztolányi az *Esti Kornél énekét* mintegy válaszként is írta Babitsnak
(Megjegyzés: írását feltehetően éppen emiatt nem a Nyugatban, hanem a Pesti Naplóban jelentette meg.)

Adható 1, 0 pont.

b) Babits a vers egyik szöveghelyéhez is megjegyzést fűz, amikor „korigálja” Kosztolányi egyik mondatát. E javítás nyomán kitűnik, hogy Babits ebben az esetben – szándékosan vagy akaratlanul – figyelmen kívül hagyta a „szomorú sár” szókapcsolat átvitt értelmű jelentését. **Hogyan határozható meg az idézett szókapcsolat e jelentése? Indokolja válaszát legalább 3 érdemi tényezővel!**

Lehetséges válaszelemek:

- a „szomorú sár” kifejezés az elmúlást jelöli a sár-test metonímia toposzának mozgósítása révén
- a kifejezés utalás a bibliai teremtéstörténetre, mely szerint az ember porból vétetett, majd halálával visszatér a porba

- a versnek a kifejezést tartalmazó részt követő szakaszában olvasható tételmondat is ezt az értelmezést erősíti meg: „*ó, hős, kit a halál-arc / rémétől elföd egy víg álarc*”
- a költeményt nyitó paradoxon („*légy mint a minden, / te semmi*”) ugyancsak felfogható oly módon, hogy az a minden létező mögött / a minden dolog mélyén rejlő semmire vonatkozik

Adható 3, 2, 1, 0 pont a válasz minősége és a válaszelemek száma szerint.

Egy érdemi válaszelem 1 pont.

4. Mennyiben látszik alátámasztani Babitsnak az *Esti Kornél éneke* keletkezéséről vallott felfogását az alábbi két idézet? Idézetenként 3-3 érdemi tényezővel válaszoljon!

- a) Búvár leszek én, kaucsukból gyártva ruhám, süvegem
úgy nézek a két kaucsukba szegett karikás üvegen
bukdosva botor léptekkel a sűrű nehéz víz alatt [...]
Halott világ! Csak a víz eleven és szerte rezgeti selymét
ruházva a halott köveket s a csontok kriptai termét

Babits Mihály: *Atlantisz*, 1912. részlet.

Forrás: Nyugat, 1913. 5. szám.

Lehetséges válaszelemek:

- a 'búvár' *Esti Kornél énekében* olvasható jellemzéséről feltételezhető, hogy visszautal Babits egykori versére
- így a „*Minden búvárnak oly nagy / a képe*” mondatot a jelentés egyik szintjén akár Babitsnak címzett „üzenetként” is érthetjük
- a személyes síkon túl a Kosztolányi-vers lírai énjétől alapvetően idegen művészetfelfogás képviselőjeként teszi gúny tárgyává a mélységeket kereső búvárt
- a Babitsra tett utalást nemcsak a Babits-vers lírai énjének önmeghatározása („*Búvár leszek én*”) támasztja alá, hanem a víz alatti világ halottként történő megjelenítése is

Adható 3, 2, 1, 0 pont a válasz minősége és a válaszelemek száma szerint.

Egy érdemi válasz 1 pont.

- b) Kosztolányinál minden a formában van, szinte a legkülsőbb formában, stílusban és szavakban. Művészete ép abból áll ahogyan a semmiséget nagyra teszi, a banalitást érdekessé, az ízetlent zamatossá, pusztán a stílus, a nyelv eszközeivel. Nagyszerűen tud magyarul, s bárhogyan ítéljük meg nyelvészeti dilettantizmusát, egy pompás eredménye mindenesetre van: a saját stílusának tökéletes megtisztulása, meggazdagodása, megedződése. Valami hatalmas költői atlétika ez, a született izmos lélekalkatnak s egy élet szívós tornájának eredménye. Mondatai szinte érzéki élvezetet adnak, mint Anatole Franceéi, s néha majdnem mindegy, miről beszél; szívesen megbocsátjuk a pózait, észre sem vesszük koronkénti hígságát, s szinte örülünk, ha hosszadalmas.

Forrás: Babits Mihály: *Könyvről-könyvre*. Nyugat, 1933. 12. szám. <http://epa.oszk.hu/00000/00022/nyugat.htm>

Lehetséges válaszelemek:

- Babits kritikájának első részében több olyan kifejezés fordul elő, amely Kosztolányi versében kulcsfontosságú szerepet tölt be

- az egyik ilyen fordulat a „*semmisséget naggyá teszi*”, amely leglátványosabban a vers zárlatában köszön vissza: „*légy mint a semmi, te minden*”
- Kosztolányi paradoxona valóban vitatkozni látszik Babits megállapításával, amennyiben a játékoság, a „felszínesség” semmisségeit az emberi lét legfontosabb tartalmaiként mutatja fel - az „*észre sem vesszük koronkénti hígságát*” fordulat is visszaköszönni látszik az „*és mily tömör a hígság*” sorban
- a „*hígság*” főnévre a rímhelyzet külön föl hívja a figyelmet
- ha nem is szó szerinti egyezés, de a „*bohóc-üresség*” és a „*víg álarc*” említése ugyancsak felfogható a póz vádjára adott válaszként

Adható 3, 2, 1, 0 pont a válasz minősége és a válaszelemek száma szerint.

Egy érdemi válasz 1 pont.

5. Babits és Kosztolányi viszonya pályájuk kezdetén korántsem volt ennyire konfliktusokkal teli. Laczkó Géza *Királyhágó* című életrajzi regényéből idézünk, a részlet segítségével válaszoljon az alábbi kérdésekre!

A stílusgyakorlatok szemináriuma afféle magasabbrendű önképzőkör volt Niklay László magyarirodalmi tanár vezetése alatt. Verseket, novellákat, értekezéseket olvastak fel a nyomdafestéket kivárni nem tudó, türelmetlen tehetségek és tehetségtelenségek szellemi téren csókkalózkodást űző fél- és háromnegyedszüzek mélán izgatott bámulata előtt, sörénydús vitatkozó fiatalemberek roppant zajongásában.

Mikor befűrták magukat a zsúfolt padokba [...] éppen egy sovány, aszkéta arcú, ideges vékony diák szavalt lenyűgözően éneklő-harsogó hangon valami egészen újszerű verset. [...]

A „*misera plebs*”¹ persze mindenesetre bömbölő ellentmondással fogadta, amely elnyomta a csomó lány s még pár fiú vad tapsát. Fölpattant egy mokány kis magyar, lehordta a harsányhangú, de félszeg modorú ifjú költőt [...]. De mintha dob perdült volna, támadó raccsolással:

– Rrrroppant csodálkozom... – pattant fel a költő védelmében egy hadaró szózuhatagot záporozó, magas, kövérkésen puha húsú fiatalember [...]

Forrás: Laczkó Géza: *Királyhágó*. Grill Károly könyvkiadó vállalata

a) Hol játszódik a 'valóságban' a fenti jelenet?

- a budapesti egyetem bölcsészkarán / Négyesy-szemináriumon / Négyesy óráin

Adható 1, 0 pont.

b) Melyik regényalaknak ki felel meg a valóságban?

Niklay László: Négyesy László
az aszkéta arcú diák: Babits Mihály
a raccsoló fiatalember: Kosztolányi Dezső

Adható 3, 2, 1, 0 pont.

Egy helytálló válaszelem 1 pont.

---

¹a nyomorult tömeg

6. Kosztolányi közismerten elkötelezett nyelvművelő volt. Az *Esti Kornél éneke* alábbi részlete mégis tartalmaz egy olyan megoldást, amelyet nyelvhelyességi hibának is tekinthetnénk, ha nem versben fordulna elő.

Az életen, a szinten,
a fénybe kell kerengni,
légy mint a minden,
te semmi.

a) Melyik a „hibás” szókapcsolat?

„a fénybe kell kerengni”

Csak a teljes válasz ér pontot. Adható 1, 0 pont.

b) Mi a „hiba”? Írja le legalább 2 érdemi közléselemmel a felismert hibát mint nyelvtani jelenséget!

- a 'fénybe' szóalak olyan határozói szerepben van, amely a 'hova?' kérdésre válaszol
- ha a határozó egymagában állna, ez a szerkezet akár helyes is lehetne (bár a 'kerengni' főnévi igenévnek ebben az esetben inkább igekötős formája lenne valószínűbb, pl. „felkerengeni”)
- jelen esetben 'a fénybe' azonban két másik 'hol?' kérdésre felelő határozóval alkot halmozásos, mellérendelő szerkezetet a sorozat harmadik tagjaként (*„Az életen, a szinten/ a fénybe kell kerengni”*)
- ezért feltételezhető, hogy ebben az esetben azzal a hétköznapi nyelvből ismert jelenséggel van dolgunk, amikor a 'hol?' kérdésre felelő mondatrész a 'hova?' kérdésre felelő helyhatározó ragját kapja

Adható 2, 1, 0 pont a válasz minősége és a válaszelemek száma szerint.
Egy érdemi válaszelem 1 pont.

c) Ebben az esetben miért nem tekinthető hibának, hogy a szerző ezt a nyelvi megoldást választotta? Legalább 2 érdemi közléssel válaszoljon!

Lehetséges válaszelemek:

- verselési indok: a vers jambikus lejtésű, ha a „fénybe” helyett „fényben” szóalak került volna a szövegbe, az e- hang után két mássalhangzó állna, ami verselési szempontból hosszú szótagot eredményezne, ebben az esetben a sor második verslába trocheus lenne
- a verses szövegek esetében az ehhez hasonló megoldások – melyeket költői szabadságnak nevezünk (poetica licentia) – megengedettek, például az időmértékes verselés érvényesülése érdekében
- a vers a maga szabálytalan, szeszélyes természetét azzal is jelzi, hogy az egykorú költészetben szokatlan, köznapi / mindennapi (kollokvialis) formákat használ
- jelen esetben olyan nyelvtani lazaságról van szó, amely a beszélt nyelvben viszonylag gyakori

Adható 2, 1, 0 pont a válasz minősége és a válaszelemek száma szerint.
Egy érdemi válasz 1 pont.

7. Az alábbi részletben szerepel egy kifejezés, amelynek jelentése az adott szövegkörnyezetben nem egyezik meg a megszokott, köznapi jelentéssel.

Légy az, ami a bölcs kéz
fölhámja, a gyümölcseshéj
remek ruhája, zöld szín
fán, tengeren a fölszín:
mélységek látszata.

a) Határozza meg a 'látszata valaminek' kifejezés köznapi jelentését!

- valaminek a látszata azt jelenti, hogy az adott dolog ténylegesen nincs jelen, érzékelése tévedésen, csalódáson alapul

Adható 1, 0 pont.

b) Milyen, a köznapi jelentéstől eltérő jelentésréteg tulajdonítható a 'látszata valaminek' kifejezésnek az *Esti Kornél éneke* fent adott szöveghelyén? Válaszában említse legalább 2 érdemi tényezőt, valamint hivatkozzon az álláspontját alátámasztó két további szöveghelyre a vers egészéből!

Lehetséges válaszelemek:

A 'látszata valaminek' kifejezés jelentésrétegei:

- a vers szövege a 'felszínes mélység', illetve a 'mély felszínesség' paradoxonát variálja
- a „*mélységek látszata*” utal valami alapvetően sekély(es)re, amely azonban mélynek látszik
- ellentmondásra vezetne, ha a műbeli felszólítást („*Légy az, ami a bölcs kéz / fölhámja*”) úgy értelmeznénk: mutasson a vers mélységet, holott nincs benne mélység
- az adott szöveghely már önmagában is a tényleges mélységre utal, hiszen a tenger fogalmához általában a mély víz képzetét társítjuk
- a köznapi jelentés és a szövegbeli jelentés síkja között feszültség mutatkozik
  - a költemény paradoxonai közül különösen a „*mily mély a sekélység*” mond látványosan ellent a „*látszat*” szó köznapi jelentésének
  - értékelhető úgy is, hogy a köznapi jelentés mellett jelennek meg azzal ellentétes, átvitt értelmű jelentések is
- a „*mélységek látszata*” kifejezés olyan felszínt jelent, melyben rejtett, áttételes módon mélységek mutatkoznak meg, mélységek válnak láthatóvá
- azaz a „*valaminek látszata*” kifejezés itt ellentétes értelmű a megszokott, köznapi jelentésével: a jelenlévő mélységet teszi láthatóvá, s nem pedig a tőle valójában idegen mélység illúzióját kelti

Hivatkozás két további szöveghelyre:

- a vers zárlatában hangsúlyos helyen szerepel a téma egyik variációja: „*Menj mély fölé derengni, / burkolva, játszi színben*”
- ez a felszólítás a mélységet létezőként tételezi, míg a versnek az elrejtés, a beburkolás feladatát szánja
- nem az a költemény feladata, hogy direkt módon beszéljen a mélységről, hanem csak sejttesse, utaljon rá, így marad meg „*titkát ki-nem-beszélő*” csodának

Adható 4, 3, 2, 1, 0 pont a válasz minősége és a válaszelemek száma szerint.

1 érdemi értelmező válaszelem 1 pont.

1 hivatkozott további szöveghely 1 pont.

8. Az *Esti Kornél éneke* előszeretettel alkalmaz mellérendelő, illetve halmozásos szerkezeteket.

Magyarázza meg 2 érdemi tényező említésével, mit mond el ez a szerkezet a vers költészetfelfogásáról az alább idézett szöveghelyen!

s élj addig, míg a lélek,
szépség, vagy a szeszélyek,
mert – isten engem – én is,
én is csak addig élek.

Lehetséges válaszselemek:

- az idézetben szereplő időhatározói mellékmondat három alanyt halmoz az odaértendő állítmányhoz („*míg a lélek, / szépség, vagy a szeszélyek [élnék]*”)
- az azonos mondatrészi szerep közelíti egymáshoz a főnevek jelentését, azaz mintegy „rokon értelmű” szavakként állítja be őket
- lélek, szépség, szeszély a vers szövegében kis túlzással szinonimának tekinthető
- a lélek legfontosabb tartalma a szépség, a szépség pedig nem valamiféle fegyelmezett, visszafogott rend, hanem a játékos szeszély megnyilvánulása
- az utolsó két sor magyarázata mellérendelően halmozza az alanyt („*én is, én is*”), egyúttal a lírai ént elválaszthatatlanul összekapcsolja az első két sorban halmozott értékekkel (lélek, szépség, szeszély)

Adható 2, 1, 0 pont a válasz minősége és a válaszselemek száma szerint.
Egy érdemi magyarázat 1 pont.

9. Nevezze meg, milyen retorikai eszközre/stílusesszüközre példák az alábbiak!

mély tömör a hígság	paradoxon
bohóc-üresség	neologizmus / metafora / költői szóteremtés / hapax legomenon
kesztyűje mint a mázsa	hasonlat
kalandor csörgő	metafora / költői jelző

Adható 4, 3, 2, 1 0 pont.
Egy helytállóan kitöltött sor 1 pont.

10. Kosztolányi nemcsak az *Esti Kornél énekében*, hanem más költeményeiben is szívesen alkalmazott virtuóz rímeket. Melyik művéből származnak az alábbi különleges rímek? Adja meg a művek címét!

- a)
Van már kenyerem, borom is van,
van gyermekem és feleségem.
Szivem minek is szomorítsam?
Van mindig elég eleségem.

A mű címe: *Boldog, szomorú dal*

b)

künn az előcsarnok fényárban úszott,
a házigazda a lépcsőn bucsúzott,
előkelő úr, az ég óriása,
a bálterem hatalmas glóriása

A mű címe: *Hajnali részegség*

c)

Érett belét mutatja, lásd, a dinnye,
fehér fogától villog vörös inye,
kövér virágba bújik a darázs ma,
a hosszú út után selymes *garage*-ba,
méztől dagadva megreped a szőlő,
s a boldogságtól elnémul a szőlő.

A mű címe: *Szeptemberi áhitat*

d)

az, aki él és az, aki fél és
látja a törvényt, reszketve, de higgadt
léptel megy a sírhoz, az értelem égő
lámpája kezében,
megvetve, mi barbár,
mindazt, mi hazugság.

A mű címe: *Marcus Aurelius*

Adható 4, 3, 2, 1, 0 pont.

Egy helytálló válasz 1 pont.

A SZÖVEGALKOTÁSI FELADATOK ÉRTÉKELÉSÉNEK ÁLTALÁNOS ELVEI

1. A javítási-értékelési útmutató tartalmi elemeitől eltérő minden jó választ el kell fogadni!
2. A vizsgázó teljesítményének értékelését nem befolyásolhatja sem az, ha az értékelő személyes értékítélete eltér a feladatban tárgyalt probléma, kérdés, jelenség általánosnak tekinthető megítélésétől, sem az, ha a vizsgázó véleménye eltér az általánosnak tekinthető megközelítéstől.
3. A szövegalkotási feladatok értékelése a teljesítménytartományokban közölt kritériumok, valamint az adott feladathoz tartozó lehetséges tartalmi elemek figyelembevételével történik. A lehetséges tartalmi elemekben megfogalmazott fogalmi kifejtettség nem kritériuma a maximális pontszámnak.
4. A lehetséges tartalmi elemek felsorolása nem jelenti azt, hogy a helyes feladatmegoldásban valamennyi elemnek szerepelnie kell. A lehetséges tartalmi elemekben adott választól eltérő minden jó megoldás értékelendő.
5. A javítási-értékelési útmutató közli a műértelmező szövegalkotás, valamint a reflektáló szövegalkotás feladatokra adható pontok teljesítménytartományait.

4. Az értékelő az adott feladatmegoldást az egyes értékelési szempontokon belül abba a teljesítménytartományba sorolja be, amely kritériumainak az a leginkább megfelel. A teljesítménytartományokon belül – a megfelelés mértékének, arányának megfelelően – az értékelő dönt az elért pontszámról. Az elvárt terjedelemtől való eltérés pontveszteséggel jár, ide értve az alacsonyabb vagy a jelentősen magasabb szószámú kidolgozást.

6. Az értékelő tanár a dolgozatban jelöli a tartalmi, a szövegalkotási, a nyelvhelyességi és a helyesírási hibákat, valamint a feladatkiírás szempontjából releváns helyes válaszselemeket. A jelöléshez, valamint a helyesírási hibák pontozásához a mellékletben közöltek az irányadók.

7. Ha a vizsgázó nem a feladatban kitűzött témát dolgozza ki, vagy egyáltalán nem oldotta meg a szövegalkotási feladatot, a szövegalkotási feladatra adható pontszáma minden értékelési szempont esetében 0 pont.

MŰÉRTELMEZŐ SZÖVEG ALKOTÁSA Tartalom – adható összesen 15 pont. A bázisszöveg és feladat értése; tudáskeretének ismerete (vonatkozó tárgyi tudás, általános tájékozottság); a válaszselemek a feladat szempontjainak, szövegbázisának való megfelelése (problémaérzékenység, lényeglátás, témataratás, gondolatgazdagság, releváns példák, véleménynyilvánítás) szerint.	
Pont	A teljesítménytartomány jellemzői
15-12 pont	a feladatban kijelölt valamennyi értelmezési szempontra utal, kitér, válaszol; kifejtett, indokolt, tárgyszerű állítások, következtetések; ítélőképesség, releváns értékítélet; az értelmezési szempontoknak megfelelő tárgyi-fogalmi tudás meggyőző alkalmazása; indokolt példák, hivatkozások
11-6 pont	részleges megfelelés a feladat szempontjainak; helyenként kifejtetlen állítások, következtetések; a tárgyi-fogalmi tudás részben elfogadható alkalmazása, esetleges tárgyi tévedések; több elemében helytálló kifejtés, releváns vélemény
5-0 pont	alig vagy nem reflektál a feladatban adott szempontokra; többségükben felületes, tartalmatlan közlések, megalapozatlan állítások; hiányos, téves tárgyi-fogalmi tudás, esetenként alapvető félreértések
Szövegszerkezet – adható összesen 5 pont. A felépítés (gondolati íve, logikája, a műfajnak való megfelelés); a szerkezet (koherencia, arányosság, tagolás, terjedeleme: 400-800 szó) szerint.	
5-4 pont	tudatosan felépített gondolatmenet; arányos tagolású szerkezet: bekezdések, felvezetés, kifejtés, lezárás; elvárt terjedeleme
3-2 pont	részben rendezett gondolatmenet; aránytalan, erőltetett és/vagy hiányzó szerkezeti egységek (bekezdések, felvezetés, kifejtés, lezárás); elvárt terjedeleme
1-0 pont	bizonytalan, azonosíthatatlan gondolatmenet; kirívó szövegtagolási hibák, hiányok; elvárt alatti terjedeleme (400 szó alatt) elvárt feletti terjedeleme (900 szónál több)
Nyelvi igényesség (stílus, nyelvhelyesség) – adható összesen 10 pont. A nyelvi regiszter, a stílus, a szókincs, a köznyelvi normának való megfelelés szerint.	
10-8 pont	megfelelő nyelvi regiszter; választékos, világos megfogalmazás és mondszerkesztés;

	pontosan alkalmazott, az értelmezési szempontokhoz illő gazdag szókincs; kifejező, árnyalt, következetes előadásmód; esetleg néhány kisebb nyelvi bizonytalanság
7-6 pont	gördülékeny megfogalmazás, átlátható mondatszerkesztés; az értelmezési szempontoknak megfelelő szókincs; többnyire szabatos előadásmód; esetleg néhány, az értelmezést nem befolyásoló nyelvi, nyelvhelyességi hiba
5-3 pont	jellemzően töredékes vagy dagályos előadásmód, értelemzavaró mondatszerkesztési, szókincsbeli pontatlanságok, nyelvhelyességi hibák; bizonytalanság a nyelvi regiszterben
2-0 pont	a szövegre nagyrészt jellemző igénytelen, pongyola nyelvhasználat; a megértést alapvetően gátló stilisztikai, nyelvhelyességi hibák, szegényes, széteső mondatszerkesztés; sivár szókincs, értelemzavaró szóhasználat

MŰÉRTÉLMEZŐ SZÖVEG ALKOTÁSA

Foglalja össze Vajda János filozófiai költeményének gondolatmenetét, mutassa be a szöveg tematikus szerkezetét! Értelmezésében utaljon arra is, mennyiben tér el e mű a műfaj megszokott sajátosságaitól! Megoldása 400-800 szó terjedelmű legyen!

Vajda János: *A bikoli fák alatt*

(1) Akármikor, ha reggel, este, Maraszt, vonz engem a vadon, Rejtelmes sugdosásit lesve, Hő áhitattal hallgatom.	(10) És felel a hegy oldalából Lezuhanó vidám patak: Elmúl-e testem e világból, Mert az Océánba szakad?
(2) Sok kérdésemre mélyen hallgat; De amit mond, az mind igaz. (Hazudni, csalni szabadalmad Csupán neked van, emberarc!)	(11) A lángoló nap elhunysa Ott ama kék hegyek mögött Csak földiségünk csalódása. Rész változik; a mind: örök.
(3) Még akkor is, sőt legfőképpen Ha rekkenő a nyári dél, Álmában, önfeledve, épen Legmélyebb titkokat beszél.	(12) Csak mi maradunk a sötétben, Mig itt vagyunk, életrabok; Velünk, amott a mindenségben, A nap örökké ég, ragyog.
(4) E szentegyházi néma csöndben Neszt hallva a falevelen, Azt gondolom, ni most előttem Az isten egybe megjelen.	(13) ...De majd a szélben, mely a gallyon Suttogva röpked szanaszét, A bús idő fohászát hallom, Hogy miért nincs számára vég?
(5) Bár hasztalan, mert csak alkotja Egyetemében létez ő. Szárnyfal mögött van, nem mutatja Soha magát a rendező.	(14) Örökzsídó-szakállát rázza Ott a sikáros part fölött: „Az egyetemnek tárházába’ Nincs rém, csak ez a szó: örök!”
(6) Sőt halhatatlan költeménye, E mérhetlen világ nekünk Örök talány; főszezméjébe Nem hat rövid tekintetünk.	(15) És száll a holló éj a fákra; Holdfényben zörren a haraszt; Lelkemre gyötrő kétely árnya: Honnan merítsem a vigaszt?

(7) Miért vagyunk, mi és e minden?
Hogy véghetetlen, ha egész?
És ha egész, hogy véghetetlen?
Soha nem érti földi ész.

(16) Egyszerre mintha feneketlen
Örvényed látnám: végtelen.
Leborulok kétségbesetten,
Szivem szorul, szédül fejem.

(8) Az ember e világra mért jött?
Mért tűn el oly hamar, hova?
Mi itten a kétségbeejtőbb:
Az örök-e vagy a soha?

(17) Majd mintha gyóntató oltárnál
Csak hallok még egy gyöngé neszt:
„Erről, fiam, ne gondolkozzál;
Jobb lesz neked nem tudni ezt!”

(1880)

(9) Elnézek e tündöklő tájon.
Mi szép világ, arany világ!
És kérdezem magamba fájón:
Mért nem maradni itt tovább?

Magyarázatok:

Bikol: a Gerecsében van, közel Vaálhoz. Vajda többször megfordult itt vadászaton, Vizer Kálmán birtokos vendégeként (Bene Kálmán jegyzete, Osiris, p. 808.).

sikáros: zsurlófüves

Forrás: *Vajda János összes költeményei. Osiris Kiadó, Budapest, 2004. 319-321.o.*

A Tartalom szempont szerint akkor helyezhető a dolgozat a legmagasabb kategóriába, ha
1. a feladatban foglalt szempontokat (gondolatmenet, tematikus szerkezet, műfaji jellemzők),
2. legalább három-három érdemi közlésben meggyőzően kifejti, összefüggéseiben bemutatja,
3. utal Vajda filozófiai költeményének a műfajtól eltérő néhány sajátosságára.

Lehetséges tartalmi elemek

Gondolatmenet, lehetséges tematikus szerkezet

A mű szövege tematikus alapon 5 (esetleg 6) szakaszra osztható, a szerkezet arányosan tagolt, a verszárlattól eltekintve alapja a 4 versszakból álló egység:

- 1-8. (két kisebb egységgel: 2x4): 'a titkokat suttogó' természet megjelenítése és a bölcséleti kérdések exponálása
- 9-12.: a végesség elrettentő tudata
- 13-16.: az 'örök elrettentő' tudata
- 17.: a válasz keresésének feladására hívó gondviselés hangja

az első tematikus szakasz (az 1-8. vsz.) két kisebb egységből épül fel

- 1-4. a titkokról beszélő és hallgató természet leírása
- 5-8. a természet mint a meg nem mutatkozó Isten közvetett megnyilatkozása (ebben a második részben hangzanak el az alapkérdések, amelyeket a szakasz végén a 8. versszak utolsó két sora foglal össze: „*Mi itten a kétségbeejtőbb: / Az örök-e vagy a soha?*”)

a második szakasz a 9-12. vsz.

- elmélkedés az emberi lét végességéről
- tulajdonképpen nincs is végesség, mert csak a "*Rész változik; a mind örök*"
- az egyes ember ugyan önálló személyiségként halandó, de a nagy egész részeként nem az; ezt az összefüggést a természetből vett példázatok szemléltetik (pl. „*Elmúl-e testem e világból, / Mert az Océánba szakad?*”)

a harmadik szakasz a 13-16. vsz.

- a végtelenség félelmetes voltát részletezi, visszaül: a 8. versszak kérdésére: az 'örök' kétségbeejtő voltára („*Mi itten a kétségbeejtőbb: / Az örök-e vagy a soha?*”);
- a szemléltetés ebben az esetben is természeti párhuzamokkal / motívumokkal történik (pl. *szél, holló, örvény*); Arany evokációk is (*A lejtőn, Az örök zsidó*)

a negyedik szakasz a 17. vsz.

- o a magát 'egybe' nem mutató Isten Madách drámájának isteni szózatát idéző suttogása: „*Erről fiam ne gondolkozzál; / Jobb lesz neked nem tudni ezt!*” (Párbeszéd a 4. vsz. utolsó soraival)

Vajda e filozófiai költeményének sajátosságai, eltérés a műfaji hagyománytól

- a természetleírásból kiépülő, kibontakozó bölcséleti szemlélődés nem feltétlenül mond ellent a műfaj hagyományainak

- o egyes felfogások szerint a magyar tradícióra kevésbé jellemző, a modernségig inkább a retorikus versbeszéd a megszokott
- o más megközelítésben: a filozófiai költemények tájleírásból történő indításának nagy hagyományai vannak (lásd Csokonai Vitéz Mihály: *pictura* + *szentencia*)

- a leglátványosabb a szöveg dalszerűsége, ami valóban szokatlan megoldás egy filozófiai költeményben; dalszerűen zenei forma (9-es, 8-as jambikus sorok, keresztrímmel); zárt, pontos strófaszervezetben (még a romantikához kötöten)

- a dalszerűség magyarázata abban rejlik, hogy a mű inkább hangulatszerűen éli át a meditatív kérdéseket (tíz kérdő modalitású közlést jelölt is a költő; a kérdő intonálást a lírai alany attitűdjeként szövegszinten is kiemeli: „*sok kérdésemre*”, „*és kérdezem magamba*”)

- a hangulatszerűen átélt meditatív kérdésekből következően nem is zárul a szöveg konklúzióval („*A bikoli fák alatt*” erénye, hogy éppen az összegzés maradt benne sikertelen” Eisemann György)

- a vers tehát elsősorban nem racionális-intellektuális, hanem emocionális-hangulati karakterű
- nem annyira általános érvennyel igyekszik megválaszolni egy kérdést, hanem a személyesség, illetve a személyiség pillanatnyi hangoltsága szintjén

- ezzel függ össze, hogy tulajdonképpen nyitva hagyja a kérdést, visszatér a 8. vsz. „*Az ember e világra mért jött?*” kezdetű dilemmájához

- a töprengés (kétségbeejtő) hiábavalóságára emlékeztet; a kérdés struktúrája ebben az értelemben körkörös

- a mű olyan filozófiai költeménynek tekinthető, amely, a bölcselő meditáció hiábavalóságának, értelmetlenségének sugalmazásával zárul (melyben csak „*örök talány*”, „*gyötrő kétely*” van, bizonyosság és válaszok nélkül)

További lehetséges szempontok:

a lexikát meghatározza

- o az „*ösképek*” sora (*fák, nap, folyó, patak, hold*) a mű bölcséleti jellegére utal
- o a gondolati általánosító alapszókinccs (*örök, világ, mindenség, egyetem, egész*), szakrális elemekkel (*szentegyházi, isten, rendező, fohász, leborulok, gyóntató oltár*) – a természetre vonatkoztatottan ez panteista színezetű is
- o jellemző a fosztóképzős szóalakok soksága (*hasztalan, halhatatlan, mérhetlen, véghetetlen, végtelen, feneketlen*)

- a verscím még a „*tájleíró*” hagyomány folytatását sejteti

- a kérdéssor megszünteti a nyugvópont, a válasz lehetőségét, mert minden alternatívát kizár („*Mi itten a kétségbeejtőbb: / Az örök-e vagy a soha?*”);

- tagadja a közös pontokat a külső valóság (világ) és a lírai alany (általában: az ember) helyzetében; ellentéteket sorakoztat: *fájó* - az idő végessége, a múlandóság, a *földiség* rövidsége („*mért nem maradni itt tovább?*”), de az öröklét is *rémes* az idő vég nélkülisége nézőpontjából

- minden ellentét feloldatlan marad (*rész – mind; változik – örök*); az *idő* és a halál problematikája az általánosított rákérdezés szintjén ragad meg

- a zárlatban az „örvény” minden értelmet tagadó képe mellé mégis a világban összefüggést feltételező isteni szó kinyilatkoztatása kerül
- az úgynevezett végső kérdéseket feszegető sorokat a nyughatatlan retorikai mozgás, a rapszodikus csapongás lezáratlan folyamata jellemzi

REFLEKTÁLO SZÖVEG ALKOTÁSA 20 pont	
Tárgyi tudás, általános tájékozottság; problémaérzékenység, gondolatgazdagság; gondolatmenet, szövegfelépítés; nyelvi igényesség (stílus, nyelvhelyesség) szerint.	
Tartalom	
5-4 pont	releváns, tárgyyszerű választ ad a feladat valamennyi szempontjára, bizonyítja tájékozottságát, kritikai gondolkodását, alkalmazza tárgyi tudását
3-2 pont	a feladatmegoldásban részleges válaszok; hiányos tájékozottság, esetleges tárgyi tévedés/ek
1-0 pont	erősen hiányos megoldás, kitér az adott szempontok elől; tájékozatlanság, félreértések
Problémaérzékenység	
5-4 pont	problémamegoldó gondolkodás, meggyőző, kifejtett állítások, következtetések; gondolati érettség, nyitottság, gondolatgazdagság, ítélőképesség érvényesülése
3-2 pont	helyenként kifejtetlen, megalapozatlan állítások; kevésbé releváns, közhelyes gondolatok
1-0 pont	érzéketlenség a problémára; irreleváns megállapítások, félreértések, felületes megközelítés
Gondolatmenet	
5-4 pont	relevánsan felépített gondolatmenet; arányos tagolású szerkezet: bekezdések, felvezetés, kifejtés, lezárás; elvárt terjedelem: 150-450 szó
3-2 pont	meggyőző gondolatmenetre törekvés; aránytalan, erőltetett és/vagy hiányzó szerkezeti egységek (bekezdések, felvezetés, kifejtés, lezárás); elvárt terjedelem (150-450 szó)
1-0 pont	bizonytalan, azonosíthatatlan gondolatmenet; kirívó szövegtagolási hibák, hiányok; elvárt alatti terjedelem (150 szó alatt) elvárt feletti terjedelem (550 szó fölött)
Nyelvi igényesség (stílus, nyelvhelyesség)	
5-4 pont	megfelelő nyelvi regiszter; választékos, gördülékeny megfogalmazás, kifejező mondatszerkesztés; gazdag, pontosan alkalmazott, az értelmezési szempontoknak megfelelő szókincs; kiváló nyelvhelyesség
3-2 pont	választékosságra törekvés; néhol töredékes előadásmód, mondatszerkesztési, szókincsbeli pontatlanságok, bizonytalanság a nyelvi regiszterben; néhány nyelvhelyességi hiba
1-0 pont	igénytelen, dagályos nyelvhasználat; stilisztikai hibák, szegényes, pongyola mondatszerkesztés, szókincs; értelemzavaró megfogalmazások (nyelvhelyességi hibák)

REFLEKTÁLÓ SZÖVEG ALKOTÁSA

Az alább olvasható vélemény szerint a korszerű irodalomtörténet-írásnak külön-külön fejezetben kell tárgyalnia a dráma és a színház múltját, alakulását.

„Egyes fejezetek mindazonáltal figyelmeztetnek az irodalom határainak bizonytalanságaira. Ilyen fölismerést tükröznek például azok az irodalomtörténet-írás korábbi hagyományától eltérő fejtegetések, amelyek különbséget tesznek dráma és színház között, vagy különösen hangsúlyozzák a társművészetek és az irodalom kölcsönhatását, illetve egymáshoz kapcsolódását.”

Forrás: Szegedy-Maszák Mihály: *Előszó*. In: *A magyar irodalom története I.* Gondolat Kiadó, Budapest, 2008. 15.

Valós-e a dráma és a színház közti különbségtétel? Ön szerint valóban szükséges a szétválasztás, vagy az irodalomtörténeti hagyományt követve együtt tárgyalható a dráma és a színház története? Kifejtésében térjen ki a dráma és a színház közötti összefüggésekre és különbségekre! Hivatkozzon az idézet megállapításaira, olvasmányaira és színházi élményeire is!

Megoldása 150-450 szó terjedelmű legyen!

A tartalom és a problémaérzékenység szempont szerint akkor helyezhető a dolgozat a legmagasabb kategóriába, ha a vizsgázó

- érdemben állást foglal arról, hogy szükséges-e különválasztani a dráma- és színház-történetet,
- meggyőző tartalmi elemekkel utal a dráma és a színház közötti különbségekre, összefüggésekre,
- hivatkozik az idézet megállapítására, valamint
- utal releváns irodalmi, színházi élményeire.

Lehetséges tartalmi elemek:

A dráma és a színház szétválasztása:

- a reflektálandó szövegrészlet két különböző művészeti ághoz sorolja a drámai műnemet/műfajt és a színházat / színházi előadást
- a színházművészethez tartozó színház már önmagában is több művészeti ágat (színészet, díszlet, jelmez, zene stb.) foglal magában, nem beszélve a hozzá kapcsolódó intézményrendszer (logisztikai, technikai-műszaki háttér) működtetéséről
- az irodalmi alkotások esetében nem szokás beszélni a művet az olvasóhoz eljuttató mechanizmusról
- a dráma mint irodalmi alkotás a szöveg és a befogadó párbeszédében értelmeződik
- a dráma mint színpadon megjelenített mű már értelmezés (rendező, színészi játék, dramaturgiai beavatkozás stb.), illetve a néző a már értelmezett / a színház eszközeivel interpretált művet értelmezi, értékeli

Együttes bemutatás, összefüggések:

- a színház és a dráma az irodalom- és kultúrtörténetben bizonyos korszakokban szorosan összekapcsolódott

- az antik görög irodalomban a nagy versenyeken az előzetes kiválasztás az írott szöveg alapján történt, a végső döntést a látott előadás alapján hozták meg; a rendező / színpadra állító az író volt
- a drámatörténet olyan kiemelkedő alakjai, mint Shakespeare és Molière alapvetően színházi szerzők voltak
- Shakespeare és Molière színházi emberekként természetszerűleg alkalmazkodtak a korabeli színpad, színház elvárásaihoz, lehetőségeihez
- a naturalista drámák szerzői utalásai a színpadi játszást segítették
- a romantika korának egyik esztétikai törekvése, a műnemi-műfaji határok elmosása, eltávolította a színházat és a drámát (világdrámák, könyvdrámák)
- a dráma mint irodalmi alkotás természetes létformája a színház, színpad
- a kettő szoros kapcsolatát jelezheti az, ha az írott szöveg esetleges dramaturgiai problémáit a színpadi előadás küszöböli ki (pl. Katona József: *Bánk bán*)
- az irodalom és színház bonyolult kapcsolatát jelzi az epikus művek dramatizálása (pl. Móricz Zsigmond a saját regényeiből drámát írt, részint a dráma-színház iránti vonzódása, részint anyagi-egzisztenciális okokból)

MELLÉKLET

A szövegalkotási, a nyelvhasználati, nyelvhelyességi hibák jelölése

A szaktanár az előforduló hibákat piros tollal javítja. Ceruzás bejegyzések, jelek a dolgozatokban nem hagyhatók.

- tartalmi hiba: _____
- szerkesztési hiba: - - - - -
- szórend, mondatrend: a helyes sorrendet függőleges vonalakkal és a szavak fölé írt számozással jelöljük. A bekezdések sorrendjét a margón számozással jelöljük.
- logikai hiba, ugrás a tagmondatok, mondatok vagy bekezdések (a szöveg nagyobb egységei) között: →, ←, ↑, ↓
- logikai vagy nyelvi ellentmondás: ↔
- nyelvhasználati, nyelvhelyességi és stílushibák jelölése hullámos vonallal történik:

~~~~~

Az egymást követő mondatokban folyamatosan jelentkező, ismétlődő hibák esetében a hullámos vonalat a margón, függőlegesen kell kitenni.

- hiányzó bekezdés jele: fordított Z betű
- fölösleges bekezdés (álbekezdés) jele: áthúzott fordított Z betű
- szövegbeli hiány jele: √
- a feladatkiírás szempontjából releváns tartalmi elem jelölése: ✓

A helyesírási hibák jelölési formái

- súlyos hiba: 2 vagy 3 vonalas aláhúzás (az aláhúzás fejezze ki a hiba pontértékét)
- enyhe (egyéb) hiba: 1 vonalas aláhúzás
- egybeírás jele: függőleges vonás alul-fölül domború félkörrel: ⊕
- különírás jele: függőleges vonás alul-fölül homorú félkörrel: ⊖
- A helyesírási hibák jelölése tájékoztasson a hibák minősítéséről is. A könnyebb összeszámolás végett a hibapont a hibával egy sorban a margón jelölhető.

A helyesírási hibák értelmezése és minősítése

- A helyesírás értékelése az érettségi írásbeli vizsgán 2017 májusától A magyar helyesírás szabályainak 12. kiadása alapján történik.
- Ismétlődő hibákra csak az első előfordulás alkalmával adható hibapont. Csak az ugyanabban a szóban előforduló megegyező hiba számít ismétlődő hibának. Ugyanazon toldalékok hibás írása különböző szavakban nem ismétlődő hiba. (A központozási hibák minősítését l. alább.)
- A közkeletű szó fogalma bizonyos fokig környezet- és műveltségfüggő. Megítélésében meghatározóak a középiskolai tanulmányok, ugyanakkor a vizsgatárgy szakszókincse közkeletűnek tekintendő (pl. metafora).
- A nyelvhelyességi hiba nem helyesírási hiba (pl. *-ban/-ben* és *-ba/-be* határozóragok keverése).
- Az idézetekben elkövetett helyesírási hibákat a javító tanár ugyanúgy súlyos és egyéb hibák közé sorolja, ha a vizsgázónak volt lehetősége az idézet szövegének ellenőrzésére. Ha a vizsgázó emlékezetből idéz, és esetleg téved, hibáit az enyhe hibák közé kell sorolni. A költői-írói helyesírás átvétele a tanuló saját szövegében nem hiba, ha az idézet szó szerinti és idézőjellel jelölt. Amennyiben az idézet jelöletlen és/vagy

tartalmi idézet, akkor az előforduló hibákra a hibának megfelelő hibapontszámot kell adni.

- A helyesírási hibákat a szövegértési és nyelvi-irodalmi műveltségi feladatsorban, valamint a szövegalkotási feladatokban együttesen kell figyelembe venni.
- A vizsgadolgozat a helyesírás és az íráskép szempontjából nem értékelhető, azaz 0 pont, ha:
  - a vizsgázó a műértelmező szövegalkotási feladatot nem oldotta meg, vagy a megoldása terjedelme kevesebb, mint 40 szó
ÉS
  - a reflektáló szövegalkotási feladatot nem oldotta meg, vagy a megoldása terjedelme kevesebb, mint 15 szó
ÉS
  - a javító tanár úgy ítéli meg, hogy a szövegértési és nyelvi-irodalmi műveltségi feladatsorban a vizsgázói megoldások terjedelme összességében nem teszi lehetővé a helyesírás és az íráskép értékelését.
- Ha a vizsgázó a megírt szövegalkotási feladatban a kidolgozási idő alatt javítani akar, akkor a javítás szabályos módja: a dolgozatíró javítani kívánt szót /szavakat egy vonallal áthúzza, a helyesnek vélt szót /szavakat pedig újra leírja.
- Az ékezethasználattal pongyolának minősül, ha az egyezményes ékezetek helyett a vizsgázó egyéni jeleket használ. Az egyéni írássajátosságok nem mentesítik a vizsgázót a hosszú és a rövid magánhangzók megkülönböztetésének kötelezettsége alól.

A helyesírási típushibák pontozása

Megjegyzés: Az alábbiakban a súlyos hibáknak két típusát különböztetjük meg: az egyik 3 hibapontot, a másik 2 hibapontot ér.

Súlyos hiba (3 hibapont)

- mássalhangzók időtartamának hibás jelölése közhasználatú szavakban (pl. *esszencia, kommunikáció, immunis*)
- mássalhangzók kapcsolódásának hibás jelölése (teljes és részleges hasonulás, összeolvadás, rövidülés, nyúlás, kiesés (pl. *Ivett-tel, dühhel, százszor, színpad, mondja, hallgat, egyes, gondtalan*)
- kis- és nagy kezdőbetű tévesztése közhasználatú tulajdonnevek (pl. *Magyar Tudományos Akadémia, Természet Világa*), melléknevek és egyelemű tulajdonnévből képzett melléknevek (pl. *francia, balatoni, vendéglátóipari, adys*) esetében
- igekötős igék hibás egybe-, illetve különírása (pl. *lemegy, megy le, le fog menni*)
- a *ly – j* tévesztése közhasználatú szavakban és todalékokban, az *ly – j* hiánya vagy kiejtés szerinti jelölése
- felszólító módú igealakok hibái

Súlyos hiba (2 hibapont)

- tagadószó egybeírása az igével, tagadott szóval, tagadott kifejezéssel
- magánhangzók időtartamának tévesztése közhasználatú szavakban és todalékokban (pl. *árbóc, búra, immunis, reverzibilis*; az *a-á* és *e-é* hangok felcserélése nem időtartamhiba, csak enyhe hiba)
- közhasználatú szavak elválasztása
- mondatkezdő nagybetű tévesztése

Enyhe (egyéb) hiba (1 hibapont)

- közhasználatú szavak/összetett szavak különírása, illetve szókapcsolatok egybeírása (pl. *csoda szép, nagy méretű, véghez visz; nyitvatartás (üzemidő), kémiaszakkör, szabadvers, vendéglátóipari*)
- nem közhasználatú szavak súlyos hibái
- köznevek kezdőbetűjének tévesztése (pl. világháború)
- kezdőbetű tévesztése több elemből álló tulajdonnévből képzett melléknév esetében (pl. *New York-i, budapest – bécsi, Csokonai Vitéz Mihály-os*)
- betűtévesztés vagy felcserélés, betűkihagyás, szótagkihagyás
- a központoszási hibák kivételével minden más, a súlyos hibák között nem felsorolt hiba

Központoszási hiba (összesen maximum 4 hibapont)

A központoszási hibák típusai:

- mondatzáró írásjelek
- tagmondatok közötti írásjelek (ide soroljuk a közbeékelés jelölését is)
- mondatrészek közötti írásjelek hiánya vagy téves jelölése
- egyéb írásjelek hiánya vagy téves jelölése (pl. a címek, a megszólítás, az idézés írásjelei, sorszámnevek, dátumok írása, szavak és szórészek közötti írásjelek elmaradása, írásjel indokolatlan átvitele új sorba, valamint minden olyan írásjel-használati hiba, ami az 1-3. típusba nem tartozik)

5, bármely típusú központoszási hiba után 1 helyesírási hibapont jár. Központoszási hibákkal 4 hibapontonál több nem szerezhető.

A helyesírási vizsgapont kiszámítása

A helyesírási hibapontok átszámítása vizsgaponttá úgy történik, hogy a javító tanár összegzi a súlyos, az enyhe és a központoszási hibák hibapontjait, majd a következő táblázat szerint átváltja vizsgapontokra:

Hibaponthatár	Vizsgapont
0-2	8
3-4	7
5-6	6
7-8	5
9-10	4
11-12	3
13-14	2
15-16	1
17 –	0

Az íráskép értékelése

Adható összesen 2 pont a rendezettség, az olvashatóság és a kulturált forma (javítások, ékezethasználát kulturáltsága) alapján. A pongyola ékezethasználát hibái (az ékezetek egyéni vagy nehezen azonosítható módon jelölése) és a magánhangzók időtartamhibái nem moshatók egybe.

Teljesítményszintek:

- A dolgozat írásképe **0 pont**, ha az íráskép alig olvasható vagy a terjedelem nagy részében rendezetlen, vagy sok és kulturálatlan javítás van a szövegben, vagy a dolgozatíró az ékezetek szabályos jelölésére nem fordít figyelmet. A felsorolt hibatípusok közül egyetlen hibatípus megléte is 0 pontot eredményez, ha nagyszámú hiba fordul elő.
- **1 pont adható**, ha a dolgozat írásképe alapvetően rendezett, zömében jól olvasható, s a külső forma hibáinak száma (javítások, ékezethasználata rendezettsége) néhány hibánál nem több.
- **2 pont adható**, ha a dolgozat írásképe rendezett, végig jól olvasható, javításai szabályosak, és ékezethasználata követi a szabályos hangjelölést.